

Civilutskottets betänkande

2019/20:CU28

Personligt betalningsansvar i aktiebolag

Sammanfattning

Med stöd av sin initiativrätt i 9 kap. 16 § riksdagsordningen föreslår utskottet att riksdagen riktar ett tillkännagivande till regeringen om att den snarast möjligt bör ta initiativ till en översyn med tillfällig inriktning av de tidsfrister i aktiebolagslagen som gäller för personligt betalningsansvar för bolagsföreträdare samt skyndsamt återkomma till riksdagen i frågan. Syftet är att motverka att bolagsföreträdare vidtar åtgärder för likvidation eller konkurs av ett bolag i ett alltför tidigt skede i den rådande extraordinära situation som spridningen av det virus som orsakar sjukdomen covid-19 innebär.

I betänkandet finns en reservation (S, V, MP). I reservationen föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande till regeringen.

Behandlade förslag

Utskottet lägger på eget initiativ fram förslaget till tillkännagivande.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden.....	5
Personligt betalningsansvar i aktiebolag	5
Reservation	9
Personligt betalningsansvar i aktiebolag (S, V, MP)	9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Personligt betalningsansvar i aktiebolag

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en översyn av reglerna om personligt betalningsansvar för bolagsföreträdare i aktiebolag och tillkännager detta för regeringen.

Reservation (S, V, MP)

Stockholm den 7 maj 2020

På civilutskottets vägnar

Emma Hult

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Hult (MP), Larry Söder (KD), Cecilie Tenfjord Toftby (M), Leif Nysmed (S), Jon Thorbjörnson (V), Malin Danielsson (L), Kristina Axén Olin (M), Karin Enström (M), Maria Stockhaus (M), Ulrika Heie (C), Annelie Karlsson (S), Hans Ekström (S), Isak From (S), Lawen Redar (S), Angelika Bengtsson (SD), Mikael Strandman (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Redogörelse för ärendet

Enligt 9 kap. 16 § första stycket riksdagsordningen (RO) får ett utskott väcka förslag hos riksdagen i ett ämne som hör till dess beredningsområde (utskottsinitiativ). Med stöd av sin initiativrätt beslutade civilutskottet den 16 april 2020 att inleda beredning av ett förslag om en översyn av reglerna om personligt betalningsansvar för bolagsföreträdare i aktiebolag.

Vid utskottets sammanträde den 5 maj 2020 inhämtade utskottet upplysningar från Bolagsverket, Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten.

Utskottets överväganden

Personligt betalningsansvar i aktiebolag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en översyn av reglerna om personligt betalningsansvar för bolagsföreträdare i aktiebolag och tillkännager detta för regeringen.

Jämför reservationen (S, V, MP).

Bakgrund

Gällande rätt

Regelverket för aktiebolag finns i aktiebolagslagen (2005:551). Ett grundläggande drag hos aktiebolag är att aktieägarna inte ansvarar personligen för bolagets skulder. För att balansera denna avsaknad av personligt betalningsansvar finns det regler som ska garantera att bolaget alltid har tillgångar som minst motsvarar bolagets skyldigheter. En sådan grundläggande regel är kravet på att det ska finnas ett aktiekapital. Sedan den 1 januari 2020 är det lägsta tillåtna aktiekapitalet i privata aktiebolag 25 000 kronor.

Kravet på att det ska finnas ett aktiekapital syftar till att säkerställa att det alltid finns en marginal mellan bolagets tillgångar och skulder. Kravet på aktiekapital anses fylla en funktion som borgenärsskydd och en funktion som spärr mot ogenomtänkt och oseriöst företagande. Kravet kan också bidra till att motverka missbruk av aktiebolagsformen vid t.ex. ekonomisk brottslighet. Ett krav på att det i bolaget ska finnas ett aktiekapital skulle vara meningslöst om det vore fritt att låta täckningen för aktiekapitalet sjunka hur lågt som helst. Enligt aktiebolagslagen ska bolagets styrelse och aktieägare därför vid tecken på kapitalbrist i bolaget vidta åtgärder för att antingen läka kapitalbristen eller inleda en avveckling av bolaget genom likvidation. (Se 25 kap. 13–20 §§ och prop. 2019/20:21 s. 5 f.)

När det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ska styrelsen genast upprätta och låta bolagets revisor (om bolaget har en revisor) granska en s.k. kontrollbalansräkning (25 kap. 13 §). En kontrollbalansräkning ska även upprättas om det har gjorts ett resultatlöst utmätningsförsök. Innebörden av kravet på att en kontrollbalansräkning ska upprättas genast är enligt praxis en månad för enmansbolag och två månader för större bolag.

Om kontrollbalansräkningen visar att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ska styrelsen snarast möjligt kalla till en första kontrollstämma som ska pröva om bolaget ska gå i likvidation

(25 kap. 15 §). Snarast möjligt innebär enligt förarbetena att styrelsen genast måste vidta kallelseåtgärder, men styrelsen har rätt att utnyttja den längsta kallelsefrist som lag och bolagsordning föreskriver. Den fristen är maximalt sex veckor. (Se 7 kap. 18 § och prop. 2000/01:150 s. 95.)

Om stämman inte beslutar om likvidation vid den första kontrollstämman ska en andra kontrollstämma hållas inom åtta månader därefter, och då ska frågan om likvidation prövas på nytt (25 kap. 16 §). Om en andra kontrollstämma inte hålls inom den angivna tiden, ska styrelsen ansöka hos domstol om tvångslikvidation av bolaget (25 kap. 17 §). Samma sak gäller om kontrollbalansräkningen vid den andra kontrollstämman fortfarande utvisar en kapitalbrist och bolagsstämman inte beslutat om likvidation.

Om styrelsen försummar någon av de nämnda skyldigheterna, ansvarar styrelseledamöterna solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget efter det att styrelsen senast skulle ha vidtagit den åtgärd som den inte har vidtagit (25 kap. 18 §). Därefter löper ansvaret så länge som underlåtenheten består. Det personliga betalningsansvaret gäller endast den som har varit försumlig. Bevisbördan ligger hos den mot vilken det personliga betalningsansvaret görs gällande. För att undgå ansvar måste han eller hon visa att det inte varit fråga om försummelse.

Regleringen om personligt betalningsansvar för styrelseledamöter har till syfte att tvinga bolagsledningen att bevaka förändringar i bolagets eget kapital och ingripa när kapitalbristen blir kritisk genom att antingen vidta åtgärder som läker bristen inom föreskriven tid eller låta bolaget träda i likvidation. Reglerna utgör ett viktigt påtryckningsmedel för att få styrelsen att följa det handlingsmönster som lagen föreskriver för underkapitaliserade bolag, dvs. kontrollbalansräkning kontrollstämma och likvidation (prop. 2000/01:150 s. 43). Därigenom sätts en gräns för hur långt en förlustbringande verksamhet får drivas innan åtgärder måste vidtas.

Det personliga betalningsansvaret upphör om inte en talan om sådant ansvar väcks inom tre år från uppkomsten av den förpliktelse som ansvaret avser eller inom ett år från det att förpliktelsen senast skulle ha fullgjorts (25 kap. 20 a §).

Aktiebolagslagen innehåller vidare en skadeståndsbestämmelse som innebär att en stiftare, styrelseledamot eller verkställande direktör som när han eller hon fullgör sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget ska ersätta skadan (29 kap. 1 §). Detsamma gäller när skadan tillfogas en aktieägare eller någon annan genom överträdelse av nämnda lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen.

2019 års lagstiftningsärende om lägre kapitalkrav för privata aktiebolag

Genom lagstiftningsärendet Lägre kapitalkrav för privata aktiebolag sänktes det lägsta tillåtna aktiekapitalet i privata aktiebolag från 50 000 kronor till 25 000 kronor (prop. 2019/20:21, bet. 2019/20:CU5, rskr. 2019/20:78).

Lagändringen syftade till att göra aktiebolagsformen mer tillgänglig för den som driver eller vill starta ett företag samt att främja företagande, särskilt inom tjänstesektorn där många företag har ett lägre kapitalbehov än i andra sektorer.

I lagstiftningsärendet påtalade ett stort antal remissinstanser behovet av att det genomförs en översyn av framför allt reglerna om tvångslikvidation och personligt ansvar vid kapitalbrist. Regeringen konstaterade i den delen att sänkningen av kapitalkravet för ett bolag som väljer att ha lägsta tillåtna aktiekapital innebär att marginalen till det att halva aktiekapitalet är förbrukat minskas med 12 500 kronor. Det betyder att reglerna om tvångslikvidation kan aktualiseras ännu snabbare än tidigare, med de kostnader och besvär som det medför för bolaget. Regeringen förklarade att det finns anledning att i ett annat sammanhang överväga behovet av att se över det aktuella regelverket (prop. 2019/20:21 s. 14).

I samma lagstiftningsärende behandlade utskottet motionsförslag som tog sikte på en översyn av reglerna om tvångslikvidation och personligt ansvar vid kapitalbrist med anledning av det sänkta kravet på aktiekapital. Utskottet förklarade sig anse att det bör göras en översyn av bestämmelserna om tvångslikvidation med hänsyn till det sänkta kravet på aktiekapital. Med hänvisning till regeringens uttalande i propositionen om att det finns anledning att i ett annat sammanhang överväga behovet av att se över det aktuella regelverket såg utskottet dock inte skäl att föreslå ett tillkännagivande i frågan.

Utskottets ställningstagande

Spridningen av det virus som orsakar sjukdomen covid-19 har fått omfattande konsekvenser för hela vårt samhälle. De ekonomiska följderna är påtagliga för såväl stora som små företag, vilka nu allt oftare hamnar i likviditetsproblem. Både regering och riksdag har redan vidtagit en rad åtgärder för att dämpa de negativa ekonomiska effekterna av den pågående pandemin.

Utskottet anser dock att det finns skäl att överväga ytterligare åtgärder för att motverka att företag blir föremål för likvidation eller konkurs i ett alltför tidigt skede på grund av den rådande extraordinära situationen. Utskottet konstaterar att bestämmelserna i aktiebolagslagen om aktiekapitalet och det personliga betalningsansvaret för bolagsföreträdare anses fylla en funktion som borgenärsskydd och som spärr mot ogenomtänkt och oseriöst företagande. Det kan också bidra till att motverka missbruk av aktiebolagsformen vid t.ex. ekonomisk brottslighet. Samtidigt kan det inte uteslutas att de tidsfrister som lagen ställer upp för t.ex. när en kontrollbalansräkning ska upprättas och när en kapitalbrist måste vara åtgärdad går att förlänga tillfälligt utan att syftet med regleringen motverkas i alltför hög grad. Det bör om möjligt undvikas att bolagsföreträdare tar initiativ till likvidation eller konkurs av rädsla för att annars drabbas av ett personligt betalningsansvar, när det i grunden är fråga om ett livskraftigt företag som har förutsättningar att åtgärda sina ekonomiska svårigheter på sikt.

Regeringen bör därför snarast möjligt ta initiativ till en översyn med tillfällig inriktning av de tidsfrister i aktiebolagslagen som gäller för personligt betalningsansvar samt skyndsamt återkomma till riksdagen i frågan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Det kan i sammanhanget också konstateras att utskottets uppfattning, att det bör göras en mer långsiktigt inriktad översyn av aktiebolagslagens reglering om tvångslikvidation till följd av det nyligen sänkta kravet på aktiekapital, har redovisats i 2019 års lagstiftningsärende om lägre kapitalkrav för privata aktiebolag.

Reservation

Personligt betalningsansvar i aktiebolag (S, V, MP)

av Emma Hult (MP), Leif Nysmed (S), Jon Thorbjörnson (V), Annelie Karlsson (S), Hans Ekström (S), Isak From (S) och Lawen Redar (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår utskottets förslag.

Ställningstagande

Vi konstaterar, i likhet med majoriteten, att spridningen av det virus som orsakar sjukdomen covid-19 har fått omfattande konsekvenser för hela vårt samhälle. De ekonomiska följderna är påtagliga för såväl stora som små företag. Både regering och riksdag har redan vidtagit en rad åtgärder för att dämpa de negativa ekonomiska effekterna av den pågående pandemin. Fortsatta, lämpliga åtgärder kommer också att behövas.

Vi kan dock inte se att en översyn med tillfällig inriktning av de tidsfrister i aktiebolagslagen som gäller för personligt betalningsansvar för närvarande är en lämplig åtgärd.

Som redovisats ovan fyller regleringen i aktiebolagslagen om aktiekapitalet och det personliga betalningsansvaret för bolagsföreträdare en funktion som borgenrskydd och som spärr mot ogenomtänkt och oseriöst företagande. Regleringen kan också bidra till att motverka ekonomisk brottslighet.

Syftena med regleringen har också framhållits av de myndigheter som har lämnat upplysningar i ärendet, dvs. Bolagsverket, Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten. Sålunda har det anförts bl.a. att kravet på att upprätta en kontrollbalansräkning när det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet kan vara avgörande för att bolagsföreträdare ska ha en realistisk bild av bolagets ekonomiska ställning. En förlängning av tidsfristerna kan enligt myndigheterna leda till att bolagsföreträdare fortsätter att driva en förlustbringande verksamhet alltför länge på borgenärernas bekostnad.

Det har vidare upplysts om att kunskapen bland småföretagare om det aktuella regelverket generellt sett är låg. Inte minst mot den bakgrunden kan det ifrågasättas i vilken utsträckning regelverket medför att bolagsföreträdare tar initiativ till likvidation eller konkurs tidigare än vad som faktiskt är motiverat enbart för att undgå ett personligt betalningsansvar. Det finns här skäl att framhålla att om reglerna om kontrollbalansräkning och kontrollstämma följs, har bolagsföreträdarna åtta månader på sig att läka en uppkommen kapitalbrist innan ett personligt betalningsansvar kan komma att aktualiseras.

I linje med de farhågor som de hörda myndigheterna har redovisat anser vi att en förändring av regelverket riskerar att leda till att borgenärsskyddet urholkas genom att bolag fortsätter att bedriva en olönsam verksamhet alltför länge. En förändring av regelverket kan vidare medföra en större finansiell osäkerhet hos leverantörer av varor och tjänster som i större utsträckning kan komma att kräva förskottsbetalning, ställande av annan säkerhet eller kontant betalning. Detta kan i sin tur leda till andra problem för företagen och svårigheter för myndigheter att utöva tillsyn.

Det kan också konstateras att det rör sig om ett tämligen komplext regelverk som bör ses över i ett större sammanhang, särskilt med hänsyn till att det lägsta tillåtna aktiekapitalet nyligen sänktes till 25 000 kronor och att revisionsplikten för små företag har avskaffats.

Vi förutsätter att regeringen följer utvecklingen och återkommer till riksdagen med lämpliga förslag.

Mot bakgrund av det sagda anser vi att riksdagen bör avslå utskottets förslag.